

Vzpomínka na Ing. Marii Pavlátovou

Dlouholetá pracovnice Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Českých Budějovicích Ing. Marie Pavlátová se po celý svůj profesní život věnovala památkám zahradního umění a kulturní krajině. Aktivní byla takřka do konce svého života, který ukončila zákeřná choroba. Ve čtvrtek 8. října 2020 v dopoledních hodinách Ing. Marie Pavlátová zemřela. Pochována je na Lesním hřbitově v Písku.

Starobylý Písek byl městem Mariina dětství, mládí i dospělosti. Narodila se zde 24. května 1950 a její rodné příjmení Jedličková takřka předznamenalo její budoucí profesi. Když Marie v Písku vychodila základní školu, začala zde navštěvovat také gymnázium. Po maturitě studovala na Vysoké škole zemědělské v Brně, na níž po absolvování rozdělovacích a talentových zkoušek mohla od 3. ročníku přejít na specializaci zaměřenou na zahradní architekturu a krajinářství, která se studovala v Lednici na Moravě. Vysokoškolské studium ukončila Marie v roce 1973.

Již počátky Mariina profesního působení byly spjaty s památkovou péčí a vlastně i ochranou přírody, neboť v 70. a 80. letech 20. století byly oba obory stále ještě institucionálně spojeny. Její doménou se od samého začátku staly zahrady a parky, jejichž odborné ukotvení ale tehdy nebylo zdaleka samozřejmé a pro oborovou emancipaci a uznání historických zahrad a parků za památky zahradního umění bylo třeba hodně udělat. Marie se do této práce zapojila v květnu roku 1977, když nastoupila do tehdejšího Krajského střediska památkové péče a ochrany přírody v Českých Budějovicích, z něž se po organizačním oddělení ochrany přírody v roce 1991 stal Státní ústav památkové péče v Českých Budějovicích, dnešní Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích. V památkových institucích Marie působila celých 43 let, neboť ve své práci zde pokračovala i po odchodu do důchodu v září roku 2011.

Významový posun, zaznamenaný u nás ve sféře historických zahrad a parků, souvisel s uspořádáním IV. mezinárodního sympozia „Historické zahrady současnosti“, které se konalo ve dnech 16.–20. září 1977 v Kroměříži a v Praze. V referátu věnovaném smyslu sympozia Prof. René Pechère, prezident mezinárodního výboru pro historické zahrady ICOMOS/IFLA, otevřeně konstatoval: „Organizace péče o historické zahrady, stejně jako způsoby jejich restaurování, nejsou totožné v zemích východní a západní Evropy. Je proto zdravé analyzovat rozdíly a učinit závěry, sloužící vzájemnému prospěchu.“ Konání sympozia v převážné míře na jižní Moravě nepochybně souviselo s jinde nevídaným rozvojem

Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Brně, které mělo nejen vlastní konzervátorské dílny, ale dokonce tzv. zásobní zahrady. Na jižní Moravě také existovala teritoria, jejichž prohlídku bylo možné zařadit do programu sympozia. V jiných částech republiky tak příznivá situace nebyla, dokonce ani v jižních Čechách, byť se zde od 50. do 70. let 20. století uskutečnila řada obnovných aktivit.

Na IV. mezinárodním sympoziu „Historické zahrady současnosti“ se Marie Pavlátová hned na začátku svého odborného působení seznámila s pracovníky pro historické zahrady a parky ze všech tehdejších odborných institucí, tj. Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody, Pražského střediska státní památkové péče a ochrany přírody a krajských středisek. Společně vytvořili takřka hnutí, které si kromě „bránění tomu nejhoršímu“ dalo za cíl aktivní koncepční působení, směřující k obnově historických zahrad a parků a k jejich odpovídajícímu využívání i udržitelné kvalifikované údržbě. V rámci tehdejšího systému státní památkové péče a ochrany přírody se tak konstituoval svým způsobem volný republikový tým odborníků, zaměřený na historické zahrady a parky. Přičiněním tohoto týmu se také začaly pořádat domácí semináře. Jako první taková akce po mezinárodním sympoziu se uskutečnil celostátní seminář „Vztah historických zahrad a parků k jiným památkám, problémy jejich obnovy a zachování“, a to v roce 1979 v Týně nad Vltavou, za odborné garance Marie Pavlátové (vůbec první domácí celostátní seminář pod názvem „Historické zahrady a parky – jejich místo v socialistické společnosti“ se konal již roku 1976 v Cholticích). Působení zmíněného odborného týmu vyústilo mnohem později, v roce 1999, do ustanovení Rady specialistů pro památkové chráněné zahrady a parky, jejíž činnost se řídila principem vzájemnosti. Rada specialistů působila v situaci po organizačních změnách v památkové péči, vyvolaných památkovým zákonem č. 20/1987 Sb. a převedením ochrany přírody do resortu životního prostředí, s působností upravenou zákonem č. 114/1992 Sb. Sdílení zkušeností v rámci Rady specialistů sehrálo významnou roli při projednávání mnoha významných památkových obnov napříč republikou. Velmi cenná byla spolupráce odborníků z různých krajů také při projednávání záměrů na prohlášení krajinných památkových zón.

Během svého odborného působení se Marie Pavlátová musela vypořádat s řadou obtížných úloh. Jednou z nich byla Revize fondu a evidence historických zahrad a parků, která celostátně probíhala v 80. letech 20. století. Jejím smyslem bylo ověřit, zda je fond historických zahrad a parků v jednotlivých krajích i v Praze úplně podchycen a v jakém stavu jsou evidenční dokumenty, které

1

Obr. 1. Marie Pavlátová při vedení komentované prohlídky parku v Červeném Dvoře. Foto: Radka Vokrojová, 2019.

pak bylo nutné dle okolností opravit, doplnit nebo zcela vytvořit, a to u vědomí významu výstupů revize pro uplatňování zákonné ochrany.

Možnosti kvalitního odpovídajícího využívání byly v mnoha případech podmíněny realizací dílčích nebo komplexních obnovných opatření. Marie Pavlátová proto kladla mimořádný důraz na veškerou terénní, průzkumovou i projektovou práci i vlastní realizaci směřující k fyzickému zlepšení stavu historických zahrad a parků. Za její odborné součinnosti proběhla v jižních Čechách řada akcí většího i menšího rozsahu, k nimž patří zejména rozsáhlá obnova zámeckého parku na Orlíku (1977–1989, projekt Ivo Hofman, dílčí projekty Miloš Beránek a Pavla Beránková), konzistentní obnova zahrady a štěpnice zámku Kratochvíle (1980–1986, návrh Otakar Kuča), obnova zámeckého parku v Chlumu u Třeboně (80. léta, návrh David Mikolášek), remiscenční úprava parteru zámku v Chotovinách (80. léta 20. století, studie Dana Švédová, projekt Pavla Beránková), řada dílčích obnovných opatření v zámecké zahradě v Českém Krumlově (po roce 1985 za řízení Jiřího Olšana), obnova kompozice a regenerace zámeckého parku Hluboká nad Vltavou (po roce 1990, návrh Věra Hrubá), renovace zámecké zahrady v Jindřichově Hradci (1992, návrh Otakar Kuča), odvodnění, výsadby a obnova travnatých ploch v zámeckém parku Třeboň (90. léta 20. století, projekt odvodnění Pavel Kačány, projekt dosadeb a obnovy travnatých ploch Věra Janičková), úprava prostoru před Hudebním pavilonem v Palackého sadech v Písku (1995, projekt Milena Tisucká), regenerace porostů v parku v Červeném Dvoře (1998–1999), obnova porostů v parku Tereziino údolí (1991–2005, návrh Jaroslav Šubr),

2

Obr. 2. Marie Pavlátová v Sissinghurst Castel Garden, exkurze do Anglie. Foto: Radka Vokrojová, 2020.

úprava parku u kostela sv. Jakuba v Táboře (2001–2003, projekt Alena Kalinová), obnova Rennerových sadů ve Strakonici (2007–2008, projekt Ivana Popelová).

Obrazem mimořádného a všestranného odborného záběru Marie Pavlátové je publikace *Zahrady a parky jižních Čech*, kterou připravili s Markem Ehrlichem ve spolupráci s dalšími 25 autory. Knihu vydala v roce 2004 Společnost pro zahradní a krajinnou tvorbu, o. s., a Nebe, s. r. o. Na její přípravě se jako lektori podíleli Božena Pacáková-Hošťálková a Otakar Kuča, kteří spolu s tehdejším hejtnanem Jihočeského kraje Janem Zahradníkem knihu v následujícím roce pokřtili. Publikace zahrnuje 113 zahradních a parkových teritorií, která jako památky zahradního umění dokumentují vyspělou zahradní kulturu v jižních Čechách a nadto 12 krajinných celků, jež jsou dokladem neobyčejných výsledků v kultivaci krajiny jižních Čech. Svým zaměřením a strukturou publikace navázala na knihu *Pražské zahrady a parky*, která vyšla v roce 2000 a zamýšlena byla jako začátek publikačního řetězce (v ostatních krajích kromě jižních Čech bohužel publikace obdobného charakteru zatím nebyly vydány). Zařazení 12 krajinných celků do jihočeské publikace a erudice, s níž je o nich v knize pojednáno, svědčí o šíři odborného působení Marie Pavlátové, v němž na doménu památek zahradního umění navazuje historická kulturní krajina představovaná krajinnými celky již chráněnými jako památkové zóny nebo územní památkovou ochranu zasluhujícími.

Odborné poznatky o zahradách, parcích a historické krajině Marie uplatnila i nad rámec odborné činnosti specialistky památkové péče. Bohatě zna-

losti a především zkušenosti z vlastní terénní práce projevila i při popularizaci oboru v rámci četných přednášek pro studenty Jihočeské univerzity i pro veřejnost. Její barvitý výklad při komentovaných vycházkách parky v Červeném Dvoře, na Orlíku, na Hluboké nebo v krajině Libějovicka a Čimelicka posluchače vždy zaujal.

Odborné působení Marie Pavlátové takřka symbolicky završilo zapojení do výzkumných projektů NAKI, zaměřených jak na památky zahradního umění, tak na historickou kulturní krajinu. Výrazně se podílela na Metodice prostorové analýzy památky zahradního umění (2015). Přílohou Metodiky standardizovaného záznamu krajinné památkové zóny (NPÚ 2014) je vzorový záznam o krajinné památkové zóně Čimelicko-Rakovicko, kde Marie využila hlubokých znalostí o území z rodného Písecka. Dlouholetý zájem o jeden z jihočeských klenotů zahradního umění – zámecký park v Červeném Dvoře – vyústil výzkumnými aktivitami kolektivu pod vedením Kateřiny Cichrové, kde se Marie zabývala vznikem a současným stavem vrcholné fáze krajinnářského parku. Významný autorský otisk zanechala v kolektivní monografii *Proměny zámku a parku Červený Dvůr* (NPÚ 2017). Za dlouholetý přínos k poznání a péči o jedinečnou památku obdržela Marie v roce 2019 čestný titul „Přítel Červeného Dvora“.

Takřka do posledního dechu se Marie věnovala práci na *Metodice typologie historické kulturní krajiny*, dokončené začátkem roku 2020. Její tištěné podoby se jedinečná, dobrá, jemná a tolik statečná, bojovná a pracovitá Marie, náš úžasný parták, spřízněná duše a opora, již nadočkala.

Marek EHRlich;
Božena PACÁKOVÁ-HOŠTÁLKOVÁ

Za profesorem Janem Bouzkem

V úterý 3. listopadu 2020 navždy odešel jeden z největších českých klasických archeologů, prof. PhDr. Jan Bouzek, CSc. Specializoval se na raně řeckou, etruskou a thráckou archeologii, mnohé studie však věnoval i prehistorické středoevropské a římsko-provinciální archeologii a antickým tradicím v českém umění. Přestože byla jeho hlavním oborem klasická archeologie, Bouzkova odborná erudice sahala až do sfér filozofického a antropologického myšlení. Během téměř šedesáti let své pedagogické dráhy přispěl k profesnímu i osobnostnímu růstu mnoha generací nejen klasických archeologů, byl učitelem, ale i osobním přítelem a rádcem desítek, ba stovek studentů. Jeho před-

nášková činnost zahrnovala také témata historická a filozofická, ale samozřejmě i oblast památkové péče; bytostně se jej týkala i ochrana památek nejen v Česku, ale na celém světě.

Práce Jana Bouzka je spjata především s Ústavem pro klasickou archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Pedagogicky působil také na Fakultě humanitních studií FF UK, na Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, na Komenského univerzitě v Bratislavě a na Opolské univerzitě v Polsku. Přednášel v Archeologickém ústavu James Eliot Norton Memorial v USA a byl hostujícím profesorem na univerzitách v Minnesotě, Tübingenu, ve Vídni, v Salcburku, Montpellier a na École Pratique des Hautes Études v Paříži. Jeho odborná práce je spojena i s antickou sbírkou Národního muzea, vedl archeologické výzkumy řecké obchodní stanice v bulharském Pistiru, výzkumy v Kyme v Turecku, na Samothráce v Řecku, v Čechách i na Moravě, podílel se na českých expedicích UNESCO na Srí Lance a v Libanonu.

Během svého života publikoval Jan Bouzek více než 350 odborných článků a množství monografií. Z desítek publikací, které během svého plodného vědeckého života vytvořil, lze uvést pouze několik. Již v roce 1966 publikoval s Drahomírem Kouteckým a Evženem Neustupným knihu *The Knovíz Settlement of North-West Bohemia* (Knovízské osídlení severozápadních Čech), později mj. i publikaci *The Lusatian Culture in NW Bohemia* (také s D. Kouteckým, 2000). V roce 1969 jeho láska k homérskému Řecku rezultovala v knihu *Homerisches Griechenland* a v egejské oblasti se svými texty setrval i nadále: vydal publikace *Graeco-Macedonian Bronzes* (1974) a *The Aegean, Anatolia and Europe: Cultural Interrelations in the 2nd millennium B. C.* (1985). Již tehdy dokázal poukázat na vztahy Egeidy, Černomoří a dalších evropských oblastí (např. *Studies of Greek Pottery in the Black Sea Region*, 1990; *Greece, Anatolia and Europe in the Early Iron Age*, 1997); thrácká archeologie pak byla jeho druhou srdeční záležitostí (*Thracians and Their Neighbours*, 2005).

V mezidobí stále publikoval množství odborných článků. Významná je jeho spolupráce s filozofem Zdeňkem Kratochvílem, která vyústila ve společné knihy – *Od mýtu k logu* (1994) a *Řeč umění a archaické filosofie* (1995).

Pro českou archeologii jsou nezastupitelné knihy *Keltové našich zemí v evropském kontextu* (2007) a *Pravěk českých zemí v evropském kontextu* (2011). Další jeho knižní tvorba směřovala již spíše k syntéze veškerých archeologických, historických a filozofických znalostí, které během své akademické práce obsáhl. Jan Bouzek se obracel k odborné i laické veřejnosti a snažil se předat čtenářům širší kontext, který nalézáme v knihách